

ΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ ΜΑΣ

ΙΩΑΝΝΗΣ ΓΡΥΠΑΡΗΣ

(Συνέχεια από το πέμπτον τεύχος).

Θὰ εἶχα νάντιγράψω ὁλόκληρα ποιήματα ἐὰν ἤθελα νὰ φέρω καὶ ἄλλα πλούσια καὶ περίτεχνα δείγματα τοῦ ἰδιαίτερου ποιητικοῦ χαρακτήρος τοῦ ποιητοῦ τῶν «Σκαραβαίων». Τὸν χαρακτήρα αὐτὸν θὰ εἴμποροῦσε νὰ τὸν παρακολουθήσῃ κανεὶς εἰς ὅλον τὸ ἔργον τοῦ ποιητοῦ. Ὁ τεχνίτης δὲν εἴμπορεῖ νὰπομακρυνθῇ ἀπὸ τὴν ψυχὴν του παρὰ μόνον ὅταν τὴν νοθεύῃ. Ἐὰν εἰς τὸ ἔργον ἐνὸς ἀληθινοῦ τεχνίτου παρουσιάζονται ἀνομοιότητες καὶ διαφοραὶ εἶνε ἀνομοιότητες καὶ διαφοραὶ αἱ ὅποια κατὰ βάθος ἀποτελοῦν ὁμοιότητας καὶ ἐνότητας. Μετὰ τὴν σειρὰν τῶν «Σκαραβαίων» ὁ κ. Γρυπάρης ἐδημοσίευσε μίαν σειρὰν ἀπολόγων. Ὁ ποιητὴς παρουσιάσθη εἰς τὰ μάτια τῶν πολλῶν μὲ μίαν νέαν μορφήν καὶ μίαν νέαν τεχνοτροπίαν. Ἡ ἀπλότης καὶ ἡ ἀφέλεια τῶν νέων αὐτῶν ποιημάτων ἐφαίνετο ὡς μία ἀντίθεσις πρὸς τὴν περίτεχνησιν καὶ τὸν πλοῦτον τῶν σονέττων του. Εἰς τὸ βάθος ἐκρύπτετο ἡ ἰδία ψυχὴ καὶ ἡ ἰδία τέχνη, ἡ τέχνη ἡ εἰλικρινὴς καὶ δροσερὰ καὶ ἀτομικὴ, ἡ ἀντικρύζουσα τὴν φύσιν μὲ παρθενικούς ὀφθαλμούς, ἡ δημιουργὸς τῶν μύθων, τῶν παραδόσεων, τῶν θρησκευτῶν, ἡ ἀρεσκομένη νὰ λαλῇ μὲ τὴν βαθεῖαν καὶ σύνθετον ἀπλότητα τοῦ ἀπολόγου. Εἶνε πάντοτε τὸ ἴδιον σημεῖον εἰς τὸ ὅποτον ἀδελφώνεται ἡ πρωτογενὴς καὶ ἀνώνυμος ποίησις τῶν λαῶν μὲ τὴν σοφὴν καὶ συνθετικὴν ποίησιν τῶν ἀριστοτεχνῶν. Ὅπως ἀναλύομεν τὸ λευκὸν φάσμα εἰς τὰ χρώματα τὰ ποικιλώτατα τῆς ἰριδος, συνθέτομεν πάλιν τὰ ἰδία χρώματα εἰς τὸ λευκὸν φάσμα. Μέσα εἰς τοὺς ἀπλοὺς καὶ ἀτελεῖς θρύλους τῆς πρωτογενοῦς ποιήσεως τῶν λαῶν κρύπτονται συχνότατα ὅλα τὰ πλούσια ποιητικὰ στοιχεῖα τῆς σοφῆς τέχνης καὶ ἀπὸ τὰ πλουσιώτερα καὶ ποικιλώτερα στοιχεῖα μιᾶς σοφῆς αἰσθηματικῆς ψυχῆς ἀποτελεῖται πάλιν τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀφελὲς ἀλλὰ πλούσιον ποιητικὸν πλάσμα. Δι' αὐτὸ ἡ γησιωτέρα ἀδελφὴ τῆς μεγάλης τέχνης εἶνε αὐτὴ ἡ νηπιώδης καὶ αὐθόρμητος τέχνη τῶν λαῶν. Καὶ δι' αὐτὸ αἱ ἐκλεκταὶ ψυχαὶ αἱ συνειθισμέναι νὰ ἐντροφοῦν εἰς τῆς μεγάλης τέχνης τὰ πλάσματα μόνον εἰς τὴν δημοτικὴν δημιουργίαν εἴμποροῦν νὰ εὑρουν ἀκόμη μίαν αἰσθητικὴν ἀπόλαυσιν συγγενῆ πρὸς ἐκείνην. Κάνεν διάμεσον σημεῖον δὲν φθάνει τὰ δύο ἄκρα. Ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ἕνας Ἰκαίτε ἀπὸ τὸ ἄλλο ἓνα δημοτικὸν τραγοῦδι ἀντιμετωπίζονται ὑπερήφανα μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν μιᾶς ἀριστοκρατικῆς καταγωγῆς.

Δι' αὐτὸ ὅταν ὕστερα ἀπὸ τὴν *Ροδόπην* καὶ τὴν *Ἐρμιόνην* καὶ τὰ *Ἴπρου Δάκρυα*, διαβάξω τὰ τραγοῦδια τοῦ «Ἐρωτικοῦ Βιβλίου τοῦ Τρύφωνος καὶ τῆς

Χρυσόφρυδης» ἢ ἔντασις τῆς αἰσθητικῆς μου ἐντυπώσεως δὲν κατεβαίνει οὔτε κατὰ ἓνα τόνον, οὔτε μετατοπίζομαι αἰσθητικῶς. Εὐρίσκομαι πάντα καὶ ἐξακολουθῶ νὰ εὐρίσκομαι εἰς τὸν ἴδιον κύκλον. Ζῶ πάντα εἰς τὴν ἴδιαν μοῖραν αἰσθητικοῦ πλάτους. Καὶ ἡ χλωρὶς ποῦ εὐωδιάζει τριγύρω μου, ὅσον καὶ ἂν ποικίλλῃ καὶ πολλαπλασιάζεται, εἶνε ἡ χλωρὶς τοῦ ἴδιου πλάτους καὶ τοῦ ἴδιου κλίματος.

Θέλω νὰ σὰς ξαναειπῶ τὸ ποίημα αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀποσπῶ ἀπὸ τὸ κ' Ἑρωτικὸν βιβλίον τοῦ Τρύφωνος καὶ τῆς Χρυσόφρυδης, τὸ ποίημα αὐτὸ μὲ τὴν σοφὴν ἀπλότητα καὶ τὴν πλουσίαν ἀφέλειαν, τὸ ὁποῖον ἓνα βαθύτατον αἶσθημα τονίζει εἰς μίαν ἀβροτάτην ἁρμονίαν. Εἰπέτε μου, ἀφοῦ τὸ ἀκούσετε, ἂν εἰς τὸ βῆθος τοῦ δὲν διακρίνετε τὴν ἴδιαν δροσερὰν καὶ παρθενικὴν πηγὴν ἀπὸ τὴν ὁποῖαν ἀνέδλυσαν οἱ στίχοι τῶν «Σκαραβαίων».

Ἦλθε ἀπ' τῆ Πόλη νιὸς πρᾶματευτῆς
μὲ διαλεχτὴ πρᾶμάτεια,
μ' ἀσημικὰ καὶ χρυσικὰ
καὶ μὲ γλυκὰ καὶ μαῦρα μάτια.

Κ' οἱ νιὸς ποθοπλαντάζουν τοῦ χωριοῦ
στὶς πόρτες καὶ στὰ παραθύρια,
κ' οἱ πατρεμέτες ξενυχτᾶν
γιὰ τὰ σμιχτὰ γραφτὰ του φρούδια.

Τριζώστη ζῶνῃ δλόχρησῃ φορεῖ
σὲ δαχτυλλιδι μέση,
καὶ πιά ἢ ὠραία ἢ χήρα δὲν βαστᾶ:

— Πρᾶματευτῆ, πολὺ μ' ἀρέσει
ἡ ζῶνῃ ποῦ φορεῖς κί' ἔ,τι νὰ πῆς
σοῦ τάζω κί' ἄλλα τόσα...

— Δὲν τὴν πουλῶ μὲ οὐδὲ φλουριά
μὲ οὐδ' ὅσα κί' ἄλλα τόσα γρόσα,
ἔτσι, ὠραία, ὠραία, πῶς νὰ σὲ πῶ
ρόδον ἢ κρένο,

ἓνα μοῦ κόστισε φιλλ
κί' ὅπου εὔρω δυὸ τὴ δινῶ...

— Σῦρε ταχιά στήν Ὠρία-τῆ-Σπηλιά
πρᾶματευτῆ μὲ τὰ ὠρια μάτια
καὶ κεῖ σοῦ φέρω τὴν τιμὴ
καὶ πέρω τὴν πρᾶμάτεια.

Τραβάει ταχιά στήν Ὠρία-τῆ-Σπηλιά

καὶ στοῦ μεσημεριοῦ τῆ στάλα
 φτάνει στήν Ὠρια-τῆ-Σπηλιά
 σὲ μοῦλα χρυσοκάπουλη καβάλα.
 Λέγει τῆ μοῦλα στὴ Ξυρομηλιά
 ποῦ ἠσχιώνει ἐμπρὸς στὸ σπήλιο,
 στὰ μάτια του, ποῦ τὸν κλανᾶρ,
 βάζει συγχρᾶ τὸ χέρι ἀντήλιο
 καὶ τρώει καὶ τρώει τῆ στράτα τοῦ χωριοῦ,
 δὲν φαίνεται κι' οὐδὲ γρικιέται
 καὶ μπαίνει μέσα στὴ σπηλιά
 κι' ἀποκοιμίζεται...

Μέσα στὴ στοιχειωμένη τῆ σπηλιά
 ποῦ ἀποσταμένος γέρνει,
 ἔπρος τίς φέρνει, ἔπρος τίς παίρνει :
 Νεράϊδες περδικωσθηδες, στητές
 καὶ μαρμαροτραχήλες,
 ἀρήσχιωτα κορμιά, ἀδειανὰ
 διανέματα κι' ἀνατριχίλες,
 στίς κομπωτίες πλεξοῦδες τῶν φοροῦν
 νεραϊδογνέματα καὶ πολυτριχία
 κ' ἔχουνε κρινούς δάχτυλα
 κ' ἔχουν ροδόφυλλα γιὰ ρύχια
 Καὶ μιὰ, ἡ Ἐξωτέρα ἡ Παγαρή,
 παγάρα τοῦ θαλάτου,
 χτυπᾷ τὸν νεὸ πρᾶματεντή
 καὶ παίρνει τὰ συλλοϊκά του...

Τώρα στὴ χώρα ὁ νιδὸς πρᾶματεντής
 κλαίει καὶ λέει πάλιν ἐκεῖνο :
 — Ἔρα μοῦ κόστισε φιλι
 κι ὄπου εἶρω δυνὸ τῆ δίνω,
 τῆ ζώρη ποῦ πλεξε ἡ καλή—ὦ ἔρα φιλι,
 ἡ ἀρραβωνιαστικιά μου,
 μὲ πλάνωσε μιὰ ξωτικιά στὴ ξερητειά
 καὶ πήρε τὰ συλλοϊκά μου !

Ἐγὼ τουλάχιστον θὰ ἠμποροῦσα νὰ ὀρκισθῶ, καὶ ἂν εἶχα διαβάσει ἕνα μόνον
 ποίημα τοῦ Γρυπάρη, ὅτι τὸ ποίημα αὐτὸ δὲν ἠμποροῦσε νάνηκῃ εἰς ἄλλον. Μία

βαθυτέρα ένότης, χαρακτηριστική τῶν ειλικρινῶν καὶ ἀληθινῶν δημιουργῶν, διέπει ὅλον τὸ μέχρι τῆς ὥρας αὐτῆς φανερωθὲν ἔργον τοῦ Γρυπάρη. Εἴτε τοὺς «Σκαρβαίους καὶ Τερκότες», εἴτε τὸ «Ἐρωτικὸν Βιβλίον τοῦ Τρύφωνος καὶ τῆς Χρυσόφρουδης», εἴτε τὴν ἄλλην σειράν τῶν ποιημάτων του, ὅπως ὁ «Κισσὸς» τὸ «Ἀπόδροχον», τὰ «Ἰντερμέδια», εἰς τὰ ὅποια μὲ τὴν πλαστικὴν εὐμορφίαν ἐνώνεται πλουσιωτέρα ἢ μουσικὴ σκέψις—δύο ἀδελφὰ καὶ συγγενῆ στοιχεῖα εἰς κάθε ἐκλεκτὴν τέχνην—ἀντικρύζομεν, εὐρισκόμεθα πάντα ἐμπρὸς εἰς μίαν ποιησιν δροσερὰν καὶ ειλικρινῆ, βαθύτατα ὑπεβλητικὴν, ἀτομικὴν καὶ ἐνιαίαν.

Ἐνιαίαν ναί, ἐνιαίαν μὲ ὅλον τῆς τὸν πλοῦτον καὶ μὲ ὅλην τῆς τὴν ποιικιλίαν. Διότι ἐνότης δὲν θὰ εἴπῃ μονοτονία. Καὶ τὴν μονοτονίαν ἀκριβῶς φεύγει τὸ πλούσιον ἄσμα τοῦ Γρυπάρη, εἰς τὸ σύνολόν του, ὅπως εἰς τὰς λεπτομερείας του. Εἶνε ἓνα στοιχεῖον τῆς ποιήσεώς του εἰς τὸ ὅποιον πρέπει νὰ προσέξῃ κανεὶς, καὶ ἓνα δῶρον σπανιώτατον εἰς τὴν τέχνην. Ἡ μονοτονία φονεύει πολλάκις τὸ εὐγενέστερον ἄσμα. Καὶ ἂν ἡ ποίησις τοῦ Γρυπάρη ἀναπνέῃ μὲ τόσῃν ἐλευθερίαν καὶ εἶνε τόσον γοητευτικὴ καὶ δροσερὰ καὶ τόσον νέα πάντοτε καὶ τόσον ὀλίγον κουραστικὴ καὶ εἰς τὴν κατάρχησίν της ἀκόμη—ὀλίγα εἶνε τὰ ποιήματα τὰ ὅποια εἰμφορεῖ νὰ ἐπαναλάβῃ κανεὶς τόσον πολὺ μὲ μίαν νέαν ἡδονὴν κάθε φορὰν—τὸ δῶρον τῆς αὐτὸ τὸ χρεωστεῖ εἰς τὸν πλούσιον ἑναρμονισμόν της, εἰς ὃ, τι δηλαδὴ εἶνε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετον τῆς μονοτονίας, ἀπὸ τῆς μονοτονίας τῆς ἐξωτερικῆς καὶ ὑλικωτέρας τοῦ στίχου μέχρι τῆς μονοτονίας τῆς ἰδέας. Εἰς τὸ μικρότερον καὶ ἀπλούστερον ποίημα ποῖα κίνησις ῥυθμοῦ, αἰσθήματος, ἰδέας, ποῖα κίνησις ἀπὸ τῆς λέξεως μέχρι τῆς εἰκόνας! Χίλια ἀκτῖνες νομίζεις πῶς παίζουν μὲ χίλια κυματάκια μὲ μίαν ἀσύλληπτον χάριν. Τὸ μυστήριον τὸ κρατεῖ ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ, ὅπως ὅλα τὰ μυστήρια κάθε ἀτομικῆς καὶ βαθύτατα προσωπικῆς τέχνης. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ ποιητοῦ ταιουτοτρόπως πότε ὑψώνεται ἰσχυρά, βαρεῖα καὶ πλήρης μὲ μίαν ὑψηλόφροναν καὶ ἀνδρικὴν μεγαλοπρέπειαν καὶ πότε κυλᾷ καὶ γλιστρᾷ εἰς τοὺς χαμηλοὺς τόνους μὲ μίαν μαλακότητα θηλυκὴν καὶ πότε σβύνεται καὶ λιποθυμεῖ εἰς ψιθούρους καὶ πότε παίζει εἰς τρίλλους ἐπαφροδίτους καὶ πότε ἔχει τὴν μεγαλοπρέπειαν τῶν ἀπλῶν καὶ μεγάλων ἤχων τῆς φύσεως καὶ πότε τὰς θωπείας καὶ τὰ γαργαλισμάτα τῶν θρούοντων φυλλωμάτων καὶ τῶν ἐλαφροτάτων φλοίσβων. Καὶ ἔχει ἡ τέχνη του ταιουτοτρόπως τὴν κλασικὴν, τὴν μεστήν λιτότητα καὶ αὐστηρότητα τῶν Ἑλλήνων, μὲ τὸ εὐδιάγραφον τῆς εἰκόνας, τὴν στρογγυλότητα καὶ τὴν αὐτάρκειαν τῆς κυριολεξίας, τὴν αὐτάρκειαν ἢ ὅποια δὲν ἔχει προσπθείας καὶ ἀγωνίας ἀναπτύξεων, ἀλλὰ κλείει τὰ χεῖλη μετὰ τὸν θρίαμβον τοῦ λόγου, τὸν ὀριστικὸν καὶ γενναῖον :

*Μὰ ἔδωκε καὶ ξημέρωσε ἡ ἀνέλπιστη αὐγὴ
Καὶ στὴ δροσιὰ τοῦ ἀπόδροχου λουσμένη*

Σὰν θαῦμα ρέο πεντοβολᾶ κι' ἀναγαλλιάζει ἡ γῆ
 Ὅσο ὁ χρυσοῦς ὁ θριαμβεῖ τοῦ Ἡλίου προβαίρει
 (Τὸ Ἀπόβροχο)

Τοὺς δρόμους τοῦ ἀπόσσε τὸ φῶς τοὺς μακρυνούς,
 Ὄρα καὶ θάβγουνε τὰ ρυκτοπούλια
 Καὶ ρόδα ἡ Δύσι ἀπλόχερα σκορπᾶ στοὺς οὐρανοὺς
 Καὶ στῶν βουνῶν τὲς κορυφές σκορπάει ζεμπούλια
 (Ὁ Κισσοῦς)

Κρυφὴ λαχτάρα ἐπέρασε τὰ βάρη μιᾶς ψυχῆς
 Κι' ἀνατριχιάζουν τὰ γτερὰ τὰ διπλωμέρα.

Κ' ἦλθε κ' ἐστάθη ἡ μιὰ ψυχὴ σὲ ἀπόψη.λη κορφή
 Καὶ τίς ζυγὲς γτερύδες δοκιμάζει,
 Ξεχνόντας πῶς τίς λάδωσε-ψυχὴ, πικρὴ ἀδε.ληφὴ !
 Τάστροπελέει τὸ παλιὸ καὶ χαλάζει
 (Τὸ Ἀπόβροχο).

καὶ τώρα πάλιν ἔχει τὴν ὑποβλητικὴν ἀοριστίαν καὶ ἀπαλότητα τῶν ξεψυ-
 χισμένων ἀποχρώσεων τοῦ αἰσθήματος, τῆς σκιᾶς τῶν πόθων, ὡσεὶ οὐρανοῦ
 οὐρανοῦ :

Κι' ἀπ' τῆ ζωῆ ποῦ λαχταρῶ ἄς μοῦ μείρη
 Τόση ὄση ἀναοαίρει σ' ἔραρ κρίνο,

Σ' ἔραρ κρίνο λευκὸ σὰν τὸ χαλάζει
 Ποῦ ὄταρ στὸ ρέο φῶς ποῦ ἀργοχαράζει
 Ἀναγαλλιάζει ὁ οὐρανοῦς κ' ἡ γῆ,

Μιὰ ψυχού.λα θαλθῆ τὰ πέταλά του
 Νάρολι.η, ἀπροβ.λη.ω.ρ.τας στὴν αὐγὴ,
 Μ' ἔρα κόμπο δροσιᾶς μέσ στὴ καρδιά του
 (Ἦπρος)

Ἔται τὰ πάρη μιὰ αἶρα τὰ φουσηῖ
 Καὶ τὰ πέση ἡ ψυχού.λα ἡ λευκογόρα,

Σὰν ἀνθος τῆς μη.λη.ῆς-κι' ὄπου τὸ βγάλη
 Ἡ ἀγρὴ νεροσυρμὴ ποῦ ρέει ἀγά.λη
 Σὲ δειδρόκηπους μέσα καὶ βραγιές.

Κι' ὅσο τὸ πάει κι' ὅπου ἀκόμη μέινη
 Ἄπ' τὶς παλιὲς μονάχα τὶς φωνές
 Ν' ἀκούη τὸ χαίρει ποῦ θὰ κλαίη ἢ κρήνη.
 («Θάνατος»).

Ὁ μαῦρος κι' ἄχαρος κισσός. . . . .

Μυριόρριζος, μυριόκλωνος ὁ πότος ποῦ ποῦ,
 Στεῖρα ζωὴ βυζαίνει ἀπὸ τὸν τοῖχο,
 Καὶ δὲν τοῦ πέρι, πρέυτας γλυκὰ ἀπ' τὸν οὐρανό,
 Ἔραρ ἢ αὔρα ἢ στεναγμὸν ἢ χαρᾶς ἤχο.
 («Ὁ Κισσός»).

Ἄλλ' εἴτε ἐμφανίζεται κυρίως πλαστικὴ, δημιουργὸς συμβόλων καὶ εἰκόνων, ἐμφυχωτικὴ τοῦ περιβάλλοντος, ἐξιδανικευτικὴ τῆς ὕλης καὶ τῆς μορφῆς, εἴτε ἐμφανίζεται κυρίως μουσικὴ, ὑποβλητικὴ, ὑπαινικτικὴ, ἀπρόσωπος, δονοῦσα διαφορετικὰς χορδὰς τῆς ψυχῆς μὲ μίαν ἀρίστον μουσικὴν, εἴτε συνεινώνει καὶ συγκιρνεῖ τὰ δύο εὐγενικὰ καὶ οὐσιώδη αὐτὰ στοιχεῖα πάσης τέχνης, ἢ ποιήσεως τοῦ Γρυπάρη μᾶς παρουσιάζει ἓνα ἀπὸ τοὺς ὠραίους θριάμβους τοῦ λόγου, ὡς ὄργανου ἐκδηλώσεως τῶν πλούσιων ψυχικῶν κόσμων, τοῦ λόγου, πλάττοντος μαζί ζωγραφίζοντος καὶ ψάλλοντος, τοῦ λόγου ἡγεμόνος τῶν τεχνῶν, τοῦ λόγου μὲ τὰ χρώματα τὰ ἰδικά του, τὰς γραμμὰς τὰς ἰδικὰς του, τοὺς ἤχους τοὺς ἰδικούς του, τοῦ λόγου γλύπτου καὶ τοῦ λόγου ζωγράφου καὶ τοῦ λόγου μουσικοῦ καὶ τοῦ λόγου ἀρχιτέκτονος.

X

Ἄλλ' ὑπάρχει ἓνα ποίημα εἰς τὰ «Ἰντερμέδια», ἓνα ποίημα ποῦ δὲν ἀνέφερα ἕως τώρα, καὶ τὸ ὅποῖον θὰ εἰμποροῦσε ἴσως νὰ εἰπῆ κανεὶς ὅτι περιλαμβάνει ὅλην τὴν αἰσθητικὴν τοῦ Γρυπάρη, τόσον εἶνε μεστὸν ἀπὸ ὅλα τὰ πλούσια στοιχεῖα τῆς τέχνης τοῦ ποιητοῦ. «Στὸν Ἴσκιό τῆς Καρδιᾶς» εἶνε ὁ τίτλος του. Εἶνε τὸ ποίημα τῆς λαγνείας καὶ τῆς ἡδονῆς, ὁ πλούσιος ὕμνος τῆς σαρκικῆς μέθης καὶ τῆς ἐπιληψίας τοῦ ὄργανου. Ἡ φύσις καὶ ὁ ἄνθρωπος ὀργιάζουν μέσα εἰς τοὺς στίχους του, ἐν μέσῳ ἐκνευριστικῶν εὐωδιῶν, ἀναθυμιάσεων μεθυστικῶν ὀνείρων καὶ ἐφιαλτῶν ἡδονῆς. Ἡ ἔκφρασις τοῦ ποιητοῦ προσλαμβάνει εἰς τὸ ποίημα αὐτὸ ὅλην τὴν ἀσύγκριτον ἔντασίν της. Αἱ λέξεις του φαίνονται καὶ αὐταὶ ὡς μεθυσμένοι ἀπὸ λαγνείαν, πυρῶμένοι ἀπὸ ὄργασμόν, αἱ εἰκόνες του ζοῦν καὶ κινοῦνται καὶ ψάλλουν ὡς πλασμένοι ἀπὸ σάρκα καὶ αἷμα, οἱ στίχοι σπαράζουν ὡς ἀπὸ ἐπιληψίαν ἡδονῆς. Καὶ ὅμως ἡ πλαστικὴ ὠραιότης ἐνώνεται βαθύτατα μὲ τὴν μουσικὴν ὠραιότητα εἰς τὸ κλασικὸν αὐτὸ ποίημα, τὸ ὅποῖον νο-

μίξεις ὅτι ἔπλασε μία ψυχὴ ἀρχαίου εἰδυλλιακοῦ βουτηγμένη εἰς τὴν γέεναν τοῦ νεωτέρου ἡδονισμοῦ.

Τοῦ Γιαλινοῦ μεσημερίς,
Ποῦ τὰνεφόκαμα πριχτόν φουντῶνει
Ποῦ μ' ἀγριαν ἄφρη ἢ ὄχεντρα
Θεριακωμένη βαλαρτῶνει,

Ποῦ ἰδρῶνει ἢ φύσις βαρβατιὰ
Καὶ πυριωμένο τὸ αἷμα ἀπὸ τῆ ζέστη,
Σὰ μούστος γλυκοπιπερος,
Σὰν τὸν ἀκράτο βράζει ἀσβέστη.

Ἡ Μαρταλένια ἢ γιόμορφη
Κάτω ἀπὸ τὴν καρδιά, μέσα στὴ κούνια,
Φτεροκοπάει τοὺς πόθους τῆς
Καβάλα μὲ χρυσᾶ σπερούνια.

Εἶνε εἰκὼν πλασμένη μὲ λέξεις, μὲ χρώμκτα, μὲ ἤχους οἱ δώδεκα αὐτοὶ στίχοι, ἢ εἶνε ὁ ἴδιος ἀσύλληπτος καὶ ἀνέκφραστος ἡδονικὸς αὐχμὸς τοῦ καλοκαιρινοῦ μεσημεριοῦ, τὸ αἷμα καὶ ἡ ψυχὴ τῆς φύσεως ;

Κάθε τῆς κλωῶνος καὶ φωληὰ
Καὶ κάθε τῆς φωληὰ κι' ἀπόνα ταῖρι
Τῆς καρδιᾶς, ποῦ πυκροθόλωτη
Τὰφν ἀντικόθει μεσημέρι.

Μὲ χαῖδογαργαλίσματα
Καὶ τιτιβίζοντας τὰ φλώρια, οἱ σπῖνοι,
Τῶν ὑμεναίων τὸ ποθοκέρασμα
Ταῖρι κερνᾶ καὶ ταῖρι πίνει

Κ' ἡ Μαρταλένια ἢ γιόμορφη,
Ἡ Μαρταλένια ἢ ρούσα ἀποδιατρᾶπη
Καὶ τραγουδάει καὶ λέει γιὰ τὰ πουλιά
Δυδ-δυδ πῶς κάρουν τὴν ἀγάπη.

Ὅλη ἡ ὀρχήστρα τοῦ φυσικοῦ ἔρωτος γύρω ἀπὸ τὸ ἰδανικὸν πλάσμα τῆς Μαρταλένιας ἐμψυχώνει τὴν σκηνήν. Ὁ ποιητὴς σύρει μὲ τὴν μαγικὴν ράβδον τοῦ ὄλας τὰς ἀρμονίας τῆς λαγνείας ἀπὸ τὰ πλούσια ὄργανά τῆς. Καὶ ἔπειτα τὸ ἀπο-

κάρωμα τῆς ἴδουτῆς χύνεται καὶ ναρκώνει τὸ ἀφροδίσιον θεάτρον ἀπὸ χιλίας ναρκωτικῆς μαζῆ καὶ διεγερτικῆς ἀναθυμιάσεως, ἀπὸ χιλίους μυστηριώδεις χυμοὺς καὶ στεφανώνει μὲ τὰς ναρκωτικῆς βοτάνας τὸ ὄρατον εἶδωλον τῆς Μανταλένιας.

Μὰ ἡ καρδιά ἡ κυκλόβολη
 Ἴσκιον βαρὸν καὶ κακὸν ὑπὸ κάρει,
 Κοιμᾶται...κι' ὁ ἀξέπλητος
 Δὲν θᾶνε πῶς βαρὸς ὅταν πεθάνῃ.

Μὲ στρύχνους κ' ὑοσκιάμους
 Τῆς πλέκει ὁ πρίχτης, ὁ βραχνᾶς στεφάνι
 Καὶ οἱ λήθαργοι ἀπ' τὰ φύλλα τους
 Κ' οἱ γαρταγμοὶ σταζοβόλοῦν οἱ πλάτοι.

Ζώνει τὴν κόρη ὀλόγυρα
 Κάτι σὰν ἴσκιον ἀτράνταχτο τουφάνι,
 Στὸ δέντρο οἱ ἀπονούχτερες
 Κουρνιαζοῦν ὑπροφαρτασιᾶς ποῦ κάρει.

Ἐνα ὄνειρον διονυσιακῆς συλλήψεως, ὡς πλάσμα μιᾶς ἀρχαίας ἐλληνικῆς ψυχῆς, ὡς ἓνα κομμάτι ἀποσπασθὲν ἀπὸ τὴν παλαιάν Ἀνθολογίαν, κάτι τι ὡς βγαλμένον ἀπὸ ἀρχαίου ἀνάγλυφον ἢ ἀγγεῖον, ἓνα ὄνειρον περνᾷ ἐπάνω ἀπὸ τὴν ναρκωμένην λαγνεῖαν καὶ πλέκει τὰράχνηνα νήματά του τριγύρω ἀπὸ τὸν ὕπνον τῆς Μανταλένιας.

Κι' ἀπὰ τὰ τρικλωνα, τὰ ξέκλωνα
 Στῆς ὀμορφιάς της τὸ ἄνθος γύρω
 Πετοῦν τὰ ὀλόξανθα ἐρωτόπουλα,
 Κύμα ἀπ' ἀφρὸν καὶ φῶς καὶ μῦρο.

Τοῦ ἴσκιον τὰνέρον παχνούφασμα
 Ἔχει μονάχη φορεσιά της,
 Στὰ τροφαντὰ ξώσαρκα στήθια της
 Παραπατάει ὁ μεσημεριάτης.

Καὶ ἀπάνω στὴ ροδοπλεφάρτινη
 Κοιλιά της—νάροι Μανταλένια—
 Νάροι πηδοῦν κοκκίνοπρόσωποι,
 Μ' ἀκουρα γένεια, μαῦρα γένεια.

Και ὁ ποιητὴς στήνει τὰ βρόχια του καὶ τὰ ξώβεργά του στὰ ὄνειρα τῆς Μανταλένιας. Μόνον τοῦ ποιητοῦ τὰ μαγικὰ ξώβεργα εἰμποροῦν νὰ συλλάβουν τὰ ὄνειρα τῶν ἡδονικῶν αὐτῶν ὕπνων !

*Σὰν πουλολόγος ξώβεργα
Βροχόλουρα καὶ δίχτυα θὰ νὰ στήσω,
Γύρω στὸ δέντρο τὸ τραπὸ
Γιὰ δόλο μάγια θὰ σκορπίσω.*

*Δὲν στήνω γι' ἄγρη τοῦρανοῦ
Καὶ σύριζα στῆς ἀστοιθῆς τῆ φράχτη,
Κράχτη δὲν δένω κότσουρα
Δὲν δένω τῆ γαλιάρτρα κράχτη.*

*Μὰ πουλολόγος ζωτικὸς
Στῆς Μανταλένιας τὰ ὄνειρα θὰ στήσω
Στ' ἀντίβροχα τῆς τέχνης μου
Ποῦ τάχα κι' ἀπιαστο θάβῃσω ;*

Καὶ ἀλήθεια ! εἰς τὰ ἀντίβροχα τῆς μαγικῆς τέχνης τοῦ ποιητοῦ πόσα ὠ-
ραῖα ὄνειρα δὲν ἐδεσμεύθησαν, πόσα παραδείσια πτηνὰ δὲν ἐπιάσθησαν εἰς τὰ δί-
χτυα τοῦ ἐξωτικοῦ πουλολόγου πρὸ ἀγρὸς τοῦρανοῦ» σκορπίζει τὰ μάγια
τῆς ποιήσεώς του ! Ὁ σκοπὸς μου δὲν ἦτο νὰ κάμω τὸ σχολαστικόν, ἀχάριστον
καὶ ἀνάξιον ἔργον τοῦ σχολιαστοῦ ἐνὸς ποιήματος, ὅπως δὲ Ἰσκιὸς τῆς Καρυδιάς». Ἡθέλησα ἀπλῶς νὰ ξαναδιαβάσω μαζί με τὸν ἀναγνώστην τὸ ποίημα αὐτὸ εἰς
τὸ ὅποσον σφυζει ἓνα ἄλικον θερμὸν αἷμα καὶ τὸ ὅποσον μὰς δίνει ὄλον τὸ μέτρον
τοῦ αἰσθήματος, τοῦ πλαστικοῦ πλούτου, τῆς μουσικῆς σκέψεως καὶ τῆς θαυμα-
τουργικῆς ἐκφράσεως τοῦ ποιητοῦ, ἓνα ποίημα τὸ ὅποσον νομίζει κανεὶς ὅτι
ἐγεννήθη ἀπὸ ἓνα γάμον μιᾶς ψυχῆς Θεοκρίτου με μίαν ψυχὴν Βωδελαϊρικὴν. Τέ-
τοια εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ ποιητοῦ εἰς ὄλην τὴν ἐκδήλωσιν. Μία κλασικὴ ψυχὴ
ἀναζῶσα εἰς τὴν νεύρωσιν καὶ τὸν σκτανισμόν τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

×

Μοῦ ἔγραφε πρὸ ὀλίγων μηνῶν ὁ κ. Ἰωάννης Γρυπάρης, ἀπκντῶν εἰς μίαν
φιλολογικὴν μου ἔρευναν. «Καμμία λυρική κορυφὴ δὲν φθίνειται σήμερον στὴν Εὐ-
ρώπην. Ποιηταὶ πέμπτης, ἕκτης καὶ ἐβδόμης τάξεως. Καὶ στὴν Ἑλλάδα κάτω
κι' ἀκόμη παρακάτω». Δὲν ἤξεύρω εἰς ποίαν τάξιν ποιητῶν ἀνήκει ὁ Γρυπάρης,
οὔτε σκέπτομαι νὰ τὴν προσδιορίσω. Εἰμπορεῖ νὰ ᾖ μετὰ τὴν ἢ μικρὸς. Ἐνα
μόνον γνωρίζω ὅτι εἶνε ἀπὸ τοὺς ποιητὰς, τοὺς ὁποῖους δὲν εἰμπορεῖ νὰ φαντασθῇ

ἢ νὰ ἐπιθυμήσῃ κανεὶς διαφορετικούς ἀπὸ ὅ,τι εἶνε. Εἶνε κᾶτι τι σὰν τοὺς τελείους φυσικούς ὀργανισμούς καὶ τὰς δυνάμεις τῆς φύσεως. Ὑπάρχουν ποιηταὶ διὰ τοὺς ὑποίους σκέπτεται κανεὶς ὅτι εἴμποροῦσαν νὰ ᾔνε καλλίτεροι ἂν τοὺς ἔλειπε κᾶτι τι περιττὸν ἢ ἂν εἶχαν κᾶτι τι ἐλλεῖπον. Ἡ κριτικὴ ἔχει κᾶποιον λόγον δι' αὐτούς. Καὶ εἴμπορεῖ νὰ εὐχεται καὶ νὰ λέγῃ : ἂν ᾔτο ὀλιγώτερον μονότονος, ἢ ἂν δὲν ᾔτο τόσοσ πλατειαστῆς ἢ ἂν εἶχε ὀλιγωτέραν ρητορικὴν, ἢ ἂν ᾔτο φυσικώτερος ἢ εἰλικρινέστερος ἢ πλέον αὐθόρμητος ἢ πλουσιώτερος ἢ λιτότερος... Ἄλλ' ὑπάρχουν ποιηταί, ὅπως προεῖπα, ὁμοιάζοντες τοὺς τελείους φυσικούς ὀργανισμούς καὶ τὰς φυσικὰς δυνάμεις. Δὲν σκέπτεται ποτὲ κανεὶς ὅτι μία ἀνεμῶνη εἴμποροῦσε νὰ ὁμοιάζῃ περισσότερον μὲ τὸ ρόδον ἢ ὅτι ἕνας κρίνος θὰ ᾔτο πλουσιώτερος μὲ τοὺς θερμοὺς χρωματισμούς τοῦ τριανταφύλλου ἢ ὅτι μία λίμνη θὰ ᾔτο ὠραιότερα μὲ τὰ κύματα τῆς θαλάσσης. Ὁ ποταμὸς δὲν μᾶς κάμνει νὰ νοσταλοῦμεν τὴν γαλήνην τοῦ ρυακίου, οὔτε διὰ τὴν βρῦσιν, ποῦ σταλάζει μονότονος, στεφανωμένη μὲ βρῦα καὶ πολυτρίχια, ἐπιθυμοῦμεν τὸν ἀφρισμένον θυμὸν καὶ τὴν λύσαν τοῦ καταρράκτου. Ἐμπρὸς εἰς κάθε πλάσμα καὶ εἰς κάθε δύναμιν τῆς φύσεως, ἐκστατικοὶ ἢ παθητικοὶ θεωροί, λησμονοῦμεν κάθε ἄλλην δύναμιν καὶ κάθε ἄλλο πλάσμα. Εἶνε τὸ πλούσιον καὶ ἀκόλαστον ρόδον ἢ εἶνε τὸ σεμνὸν καὶ παρθενικὸν κρίνον ἢ ποίησις τοῦ Γρυπάρη; Εἶνε ἡ παθητικὴ καὶ παραπονεμένη βρῦση ἢ εἶνε ὁ λυσσασμένος καὶ ὑπερήφανος καταρράκτης; Καὶ ἂν εἶνε τοῦτο καὶ ἂν εἶνε ἐκεῖνο καὶ ἂν εἶνε ἀκόμη τὸ ταπεινὸν κρίνον τοῦ ἀγροῦ, ἔμπρὸς του ἕνας παθητικὸς θαυμασμὸς μᾶς ἐνθυμίζει ὅτι οὔτε ὁ Σολομὼν μὲ ὄλην του τὴν δόξαν εἴμπορεσε νὰ ἐνδυθῇ μὲ τὴν δρόσον του καὶ τὰ χρώματά του.

Παῦλος Νιρβάνας

